

میزان و عوامل مؤثر بر فهم کتابداران از واژگان محیط رابط در نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ

فرشته طبرسا

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی
دانشگاه بیرجند

محسن نوکازی*

دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی
استادیار دانشگاه بیرجند

اطلاعات
علوم و فناوری

دریافت: ۱۳۸۸/۰۳/۰۴ | پذیرش: ۱۳۸۸/۰۷/۱۹ | مقاله برای اصلاح به مدت دو ماه و ۲۳ روز نزد پدیدآوران بوده است.

چکیده: جامعه پژوهش حاضر، کتابداران کاربر نرم‌افزار سیمرغ در ۴۴ کتابخانه دانشگاهی بودند. نتایج نشان داد که میزان درک کلی کتابداران پاسخگو از واژگان محیط رابط نرم‌افزار سیمرغ ۵۸/۴٪ بود که با میزان درک مطلوب (۸۰٪) تفاوت معنادار داشت. تفاوت معناداری بین میانگین نمرات میزان درک کتابداران زن و مرد از واژگان محیط رابط نرم‌افزار وجود نداشت؛ اما بین میزان درک کتابداران شاغل در بخش‌های مختلف کتابخانه از واژگان محیط رابط، در سطح ۰/۰۵ تفاوت معنادار وجود داشت. بین میانگین نمرات میزان درک کتابداران از واژگان بخش فنی نرم‌افزار و واژگان بخش جستجو تفاوت معنادار وجود نداشت. همچنین بین میزان درک کتابداران با مقاطع تحصیلی مختلف، کتابداران دانش‌آموخته در رشته کتابداری و دانش‌آموخته در دیگر رشته‌ها، و کتابداران با سوابق و تجربه کاری مختلف، تفاوت معنادار وجود نداشت. برگزاری دوره‌های آموزش نرم‌افزار و استفاده از راهنمای نرم‌افزار، در سطح ۰/۰۵ بر قابلیت درک واژگان محیط رابط نرم‌افزار در حد زیاد مؤثر بود.

کلیدواژه‌ها: محیط رابط کاربر؛ واژگان محیط رابط؛ نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ؛ کتابداران

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
شاپا (جایی) ۱۷۳۵-۵۲۰۶
شاپا (الکترونیکی) ۲۰۰۸-۵۵۸۳
نمایه در LISA و SCOPUS
<http://jlist.irandoc.ac.ir>
دوره ۲۵ | شماره ۲ | صص ۲۲۷-۲۴۶
زمستان ۱۳۸۸

نوع مقاله: علمی پژوهشی

* پدیدآور رابط nowkarzi@yahoo.com

۱. مقدمه و بیان مسئله

با ظهور رایانه و گسترش روزافزون استفاده از آن، کتابخانه‌ها نیز از رایانه به‌منظور خودکارسازی خدمات کتابخانه‌ای و انجام خدمات با سهولت و سرعت بیش‌تر استفاده کردند. با گسترش تولید نرم‌افزار در عرصه‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات و بانک‌های اطلاعاتی، کتابخانه‌ها نیز از این امکان بی‌بهره نماندند. بعد از مدتی رایانه در انجام بسیاری از امور کتابداری مورد استفاده قرار گرفت و این امر موجب تولید نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای شد.

کاربران نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، از یک‌سو کتابداران و از سوی دیگر، کاربران نهایی و مراجعان کتابخانه‌ها هستند. اما در اکثر منابع وقتی سخن از نرم‌افزار کتابخانه‌ای و بویژه فهرست‌های دسترسی عمومی پیوسته (اپیک) یا فهرست‌های رایانه‌ای می‌شود، بیش‌ترین توجه به سمت کاربران نهایی است. کتابداران به‌عنوان کاربر نرم‌افزار کتابخانه‌ای معمولاً با تمامی بخش‌های یک نرم‌افزار مانند انتخاب و سفارش، ورود اطلاعات، و حتی جستجوی اطلاعات کتابشناختی کار می‌کنند و از عواملی که می‌تواند بر سرعت، سهولت و دقت کار آن‌ها بیفزاید، محیط رابط نرم‌افزار کتابخانه‌ای و زبان و واژگان آن محیط، و میزان درک کتابداران از آن‌ها است.

محیط رابط نرم‌افزار از بخش‌های اصلی نرم‌افزار است و این امکان را به کاربر می‌دهد که نسبت به اعمالی که توسط سامانه صورت می‌گیرد آگاهی پیدا کند. با ظهور منابع اطلاعاتی جدید و قابلیت استفاده از آن‌ها از طریق سامانه‌های اطلاعاتی پیوسته و ناپیوسته، محیطی جدید در اختیار کاربر قرار گرفت که با نوع تعامل در محیط چاپی متفاوت بود. در محیط چاپی، زبان تعامل بسیار محدود، ساده و قابل فهم بود؛ اما در نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و فهرست‌های رایانه‌ای، تعامل انسان و رایانه پیچیده‌تر می‌شود.

مهم‌ترین عامل در ارزیابی سامانه‌های رایانه‌ای (پیوسته یا ناپیوسته)، محیط رابط کاربر آن‌ها است؛ و زبان و واژگان، از جمله عوامل مطرح در محیط رابط نرم‌افزار است. بخشی از واژگان نرم‌افزار کتابخانه‌ای، واژگان حرفه‌ای کتابداری است؛ مانند واژگان مربوط به ورود داده‌های کتابشناختی منابع. اما بخشی دیگر، واژگان خود نرم‌افزار است که توسط طراحان نرم‌افزار تدارک دیده شده. امروزه انواع نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای توسط شرکت‌ها و طراحان نرم‌افزاری مختلف طراحی و تولید می‌شوند که در محیط رابط آن‌ها و بویژه

زبان و واژگان به کاررفته در آن‌ها، تفاوت‌هایی وجود دارد و این تفاوت‌ها را حتی می‌توان در بین نسخه‌های مختلف یک نرم‌افزار مشاهده کرد.

از زمان تولید فهرست‌های رایانه‌ای و با توجه به اهمیت محیط رابط در آن‌ها، تاکنون پژوهش‌های زیادی صورت گرفته که برخی از آن‌ها در زمینه قابلیت‌ها و ویژگی‌های آن‌ها، محیط‌رابط و عناصر مطرح در آن (مانند عوامل مطرح در صفحه جستجو، کیفیت نمایش، چگونگی استفاده از نرم‌افزار، و امکانات و راهنمای کاربر) می‌باشند (shires and (1997; Zumer and Zeng 1994; Large and Beheshti 1997; Olszak 1992) و برخی دیگر به بررسی میزان رضایت کاربران نهایی، کیفیت طراحی محیط‌رابط، و مانند آن پرداخته‌اند (زره‌ساز، فتاحی، و داورپناه ۱۳۸۵؛ فتاحی و پریخ ۱۳۷۹) و تنها یک پژوهش به بررسی قابلیت درک واژگان نرم‌افزار پرداخته و آن نیز از دید کاربر نهایی است (نوکاریزی ۱۳۸۵) نه کتابدار.

«رائو» و همکارانش نگرانی امروزی را، به جای تعامل کاربر و سامانه، تأکید بر تعامل کاربر و اطلاعات می‌دانند. به نظر آن‌ها، هدف طراحان محیط رابط باید فراهم‌آوری محیط رابطی بی‌واسطه و شهودی باشد تا تعامل مستقیم‌تر و آگاهانه‌تری را از سوی کاربر فراهم آورد (Rao et al 1995).

یقیناً آشنایی با نرم‌افزار و درک نسبی زبان و واژگان آن با سرعت محقق نمی‌شود. کتابداران نیز به‌عنوان یک دسته از کاربران این نرم‌افزارها، مدتی طول می‌کشد تا با آموزش و کسب تجربه، به درک نسبی از نرم‌افزار دست یابند. نظر به این که تشخیص میزان قابلیت درک واژگان و زبان محیط رابط کاربر نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران، هدف مهم این پژوهش است، آشنایی بیش‌تر و عمیق‌تر کتابداران با قابلیت‌ها، امکانات و ویژگی‌های نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و همفکری آنان با طراحان نرم‌افزارهای کتابخانه در جهت طراحی و ویرایش سامانه‌های جدید که محیط رابط کاربر کارآمدتر و کاربرپسندتری داشته باشند، موضوع مهمی است.

از آن‌جا که امروزه در انواع کتابخانه‌ها از نرم‌افزارهای مختلف کتابخانه‌ای استفاده می‌شود، و با توجه به این که در حوزه نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای و محیط رابط آن‌ها، به زبان و واژگان توجه چندانی نشده و به منظور درک مشکلات استفاده از نرم‌افزارها و کار با سامانه رایانه‌ای، مطالعاتی در جهت بررسی محیط رابط نرم‌افزار، زبان، واژگان و میزان

درک واژگان محیط رابط از سوی کتابداران، امری ضروری به نظر می‌رسد. هدف اصلی این پژوهش بررسی میزان قابلیت درک واژگان محیط رابط نرم‌افزار رایانه‌ای سیمرغ از سوی کتابداران در کتابخانه‌های دانشگاهی ایران است. ضروری است بدانیم که آیا کتابداران، واژگان به کاررفته در نرم‌افزار را درک می‌کنند؟ میزان درک آن‌ها تا چه میزان است؟ آیا زبان به کاررفته در نرم‌افزار بر قابلیت و میزان فهم کتابداران به‌عنوان کاربران دائم و اصلی این نرم‌افزارها تأثیر دارد؟ اصولاً چه عواملی در میزان فهم واژگانی کتابداران مؤثر است؟

بنابراین پژوهش حاضر سعی دارد به منظور پاسخ به این سؤال‌ها به بررسی واژگان و زبان به کاررفته در نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و تأثیر آن بر قابلیت فهم محیط رابط نرم‌افزار از سوی کتابداران بپردازد.

در راستای تحقق هدف اصلی، اهداف جزئی نیز مورد توجه قرار گرفته‌اند، مانند بررسی تأثیر عواملی مانند جنسیت، سابقه آشنایی و میزان تجربه عملی در کار با نرم‌افزار، تأثیر دوره‌های آموزشی برگزارشده برای آشنایی با نرم‌افزار، و میزان تحصیلات و تخصص کتابداری بر میزان قابلیت درک واژگان نرم‌افزار توسط کتابداران. هدف دیگر پژوهش، تدوین سیاهه‌ای از واژگان مناسب‌تر برای صفحات مختلف نرم‌افزار سیمرغ است که می‌توان جایگزین واژه‌های غیر قابل فهم یا دشوار نمود.

فرضیه‌های این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. بین میزان فهم کتابداران از واژگان محیط رابط نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و میزان فهم مطلوب تفاوت معنادار وجود دارد.
۲. بین میزان فهم کتابداران زن و مرد از واژگان صفحات نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.
۳. بین میزان فهم کتابداران شاغل در بخش‌های مختلف کتابخانه (در بخش فنی، در بخش امانت، یا در هر دو) از واژگان محیط رابط نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.
۴. بین میزان فهم کتابداران از واژگان صفحات نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ که در حوزه کار فنی آنان است و واژگان بخش جستجو، تفاوت معنادار وجود دارد.

۵. بین میزان فهم کتابداران با سطح تحصیلات مختلف از واژگان نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.
۶. بین میزان فهم کتابداران دانش آموخته در رشته کتابداری و کتابداران دانش آموخته در دیگر رشته‌ها از واژگان محیط رابط نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.

در این راستا چند سؤال نیز به شرح مطرح شده:

۱. تجربه کتابداران تا چه میزان بر میزان فهم کتابداران از واژگان نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، مؤثر است؟
۲. دوره‌های آموزش نرم‌افزار و دفترچه‌های راهنمای استفاده تا چه میزان بر قابلیت فهم واژگان مورد استفاده در نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ مؤثر است؟
۳. دشوارترین واژه‌ها از نظر فهم آن‌ها، مربوط به کدام بخش از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ می‌باشد؟

۲. پیشینه پژوهش

اهمیت روزافزون محیط رابط نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای منجر به انجام پژوهش‌های گسترده‌ای در این حوزه و مسائل جنبی و مرتبط با آن شده است. اما درباره واژگان محیط رابط و نقش زبان و واژگان آن در میزان درک کاربران نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، کم‌تر پژوهشی انجام گرفته. در این بخش، پژوهش‌های وابسته به موضوع مورد بررسی، و پژوهش‌های حوزه محیط رابط نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، کاربرد زبان حرفه‌ای، و مشکلات درک آن معرفی شده‌اند.

به دلیل نقش مهم کیفیت نمایش اطلاعات در فهم اطلاعات و میزان استفاده کاربران از فهرست‌های رایانه‌ای، «فتاحی» و «پریرخ» با بررسی کیفیت نمایش اطلاعات و چگونگی ارائه اطلاعات کتابشناختی در فهرست‌های رایانه‌ای، نشان دادند که میان نرم‌افزارها از نظر توجه به فهم بهتر اطلاعات، تفاوت معنادار وجود دارد. آن‌ها یکی از دلایل عمده این مشکل را عدم ارزیابی اطلاعات نمایش داده شده در فهرست‌های رایانه‌ای از دیدگاه کتابداران و کاربران نهایی، و در نتیجه عدم اطلاع طراحان نرم‌افزارها از واکنش کاربران

به اطلاعات بازیابی شده دانستند. یکی دیگر از یافته‌های پژوهش، قابل فهم و قابل استفاده نبودن راهنماها و امکانات کمکی نرم‌افزارهای داخلی است (فتاحی و پریخ ۱۳۷۹).
به منظور بررسی میزان رضایت کاربران از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، «زره‌ساز» و همکاران به تحلیل عناصر و ویژگی‌های مطرح در محیط رابط کاربر نرم‌افزار سیمرغ پرداختند. بخشی از این پژوهش، بررسی وضعیت واژگان و پیام‌های نرم‌افزار است. یافته‌های پژوهش نشان داد که کاربران، واژگان و پیام‌های سامانه را در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. همچنین، درک معانی بعضی از واژگان به کاررفته در محیط رابط نرم‌افزار سیمرغ برای آن‌ها مشکل می‌باشد. پس طراحان سامانه‌های رایانه‌ای باید از به کار بردن بیش از اندازه واژگان تخصصی خودداری کنند (زره‌ساز، فتاحی، و داورپناه ۱۳۸۵).

در حوزه نقش زبان و واژگان نرم‌افزار و قابلیت فهم واژگان محیط رابط، تنها یک پژوهش انجام شده است. «نوکاریزی» با هدف بررسی میزان درک واژگان محیط رابط نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، با استفاده از روش پیمایشی به بررسی میزان درک دانشجویان از واژگان محیط رابط نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای سیمرغ و پارس آذرخش در کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد و شیراز پرداخت. نتایج نشان داد که بین میزان قابلیت درک واژگان به کاررفته در محیط رابط نرم‌افزار سیمرغ و پارس آذرخش تفاوت معنی‌دار وجود دارد. همچنین بین میزان قابلیت درک واژگان صفحه نخست و دیگر صفحات در نرم‌افزار سیمرغ و پارس آذرخش، تفاوت معنی‌دار به نفع دیگر صفحات دیده شد. آشنایی پیشین کاربران با واژه‌ها و عبارات، بیش‌ترین تأثیر را در درک واژگان محیط رابط داشت (نوکاریزی ۱۳۸۵).

پژوهشی توسط «عصاری» انجام شد که بخشی از آن به واژگان نرم‌افزار اختصاص یافته است. یافته‌های پژوهش نشان داد که میزان رضایت کاربران از واژگان و پیام‌های نرم‌افزار و راهنمای نرم‌افزار در حد متوسط است. میزان رضایت دانشجویان از تعامل با نرم‌افزار پارس آذرخش در حد متوسط ارزیابی گردید. کاربران اظهار نمودند واژگان به کاررفته در این نرم‌افزار (مانند بازنشانی، نمایش رکوردهای انتخابی) برای آن‌ها مبهم بوده و واژه‌ها به صورت یکدست در تمام صفحات مورد استفاده قرار نگرفته‌اند. همچنین

از واژگان تخصصی کتابداری زیاد استفاده شده، و پیام‌های ارائه شده در نرم‌افزار، سودمند نیستند (عصاری ۱۳۸۶).

در مطالعه‌ای تجربی درباره عملکرد کاربران و رضایت آن‌ها از محیط رابط «وب آو ساینس»^۱، «زابد احمد» و همکاران به بررسی عملکرد جستجوی دو گروه شرکت کننده (مبتدی و باتجربه) پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که به طور کلی کاربران باتجربه بهتر از گروه مبتدی عمل کرده‌اند. عواملی مانند جنسیت و آموزش اولیه جستجوی پیوسته باعث تفاوت عملکرد بودند. جستجوگران زن باتجربه بهترین عملکرد و مردان مبتدی، بدترین عملکرد را از نظر میزان موفقیت و میزان اشتباه داشتند. کاربران بدون آموزش اولیه نسبت به کاربران آموزش دیده موفق‌تر بودند (Zabed Ahmed, McKnight and Oppenheim 2004).

«رامایاه» به روش تجربی، تأثیر سه مشخصه محیط رابط (وضوح اصطلاحات و واژگان، طراحی صفحه نمایش، و وضوح راهنما) بر درک سهولت استفاده از کتابخانه پیوسته را مورد مطالعه قرار داد. یافته‌های پژوهش نشان داد که هر سه مشخصه، ارتباط مثبتی با درک سهولت استفاده از کتابخانه دارند و عامل وضوح اصطلاحات، مؤثرترین عامل است. نتایج نشان داد که درک سهولت استفاده با قصد استفاده از کتابخانه، ارتباط مثبتی دارد. او بر عدم استفاده از اصطلاحات فنی و زبان حرفه‌ای برای تقویت درک سهولت استفاده از کتابخانه تأکید کرد (Ramayah 2006).

نگاهی اجمالی به پژوهش‌هایی که در سال‌های اخیر در زمینه محیط رابط انجام شده است نشان می‌دهد که پژوهشگران تاحدی به مبحث درک کاربران از محیط رابط و اهمیت و ضرورت آن توجه داشته‌اند. اما تنها یک پژوهش به بررسی قابلیت درک واژگان و عناصر زبانی محیط رابط نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای از دیدگاه کاربران نهایی پرداخته است که به مبحث اصلی این پژوهش نزدیک است. نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بر توجه طراحان نرم‌افزار به نیازهای کاربران آن، تأکید خاصی شده است. اما تاکنون هیچ پژوهشی از دیدگاه کتابداران در مورد میزان درک واژگان محیط رابط انجام نشده است.

¹ Web of Science

۳. روش تحقیق

از آنجا که در این پژوهش به بررسی میزان درک کتابداران از واژگان محیط رابط نرم افزار کتابخانه‌ای سیمرغ پرداخته می‌شود، این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده و پژوهشی کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه کتابداران کاربر نرم افزار سیمرغ در کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی، آزاد و علوم پزشکی (۴۴ کتابخانه) است. نمونه مورد نظر به روش تصادفی طبقه‌ای ساده و به تعداد ۱۶۹ نفر از بین اعضای جامعه انتخاب شد. پرسشنامه به تعداد اعضای نمونه در بین افراد جامعه توزیع گردید و سرانجام ۱۴۴ پرسشنامه (۸۵/۲٪) از کتابداران دریافت شد.

برای انجام این پژوهش از پرسشنامه به‌عنوان ابزار گردآوری اطلاعات استفاده شد. این پرسشنامه بر مبنای پرسشنامه «نوکاریزی» (۱۳۸۵) و براساس نکات و عناصر حاصل از مطالعه مبانی نظری و عملی پژوهش، و با مطالعه راهنمای نرم افزار تدوین شده است. پرسشنامه مورد استفاده از سه بخش مجزا تشکیل می‌شد. بخش نخست، مربوط به ویژگی‌های جمعیت شناختی پاسخگویان بود. بخش دوم شامل سؤال‌های چهارگزینه‌ای بود که برای سنجش درک کتابداران از مفهوم واژگان صفحات مختلف محیط رابط نرم افزار سیمرغ طراحی شده بودند.

به منظور سهولت کار و عینیت بخشیدن بیش تر به درک مفهوم واژگان مورد سؤال، از صفحه‌های مورد نظر چاپ گرفته شد و سؤال‌های مربوط به هر صفحه در زیر همان صفحه آورده شد. با این کار، بافت و بستر واژه و عبارت مورد سؤال در اختیار پاسخگویان قرار گرفت. معمولاً دریافت پاسخ به شیوه عینی به خاطر موقعیت واقعی و عملی که پاسخگو در آن قرار می‌گیرد و پاسخ او براساس واقعیت‌های موجود درباره معانی واژه‌ها و عبارت‌های محیط رابط، یا درست است یا غلط، دقیق تر و معتبر تر است.

بخش سوم پرسشنامه، به منظور ارائه پیشنهادهایی به طراحان در مورد واژگان مناسب کاربران (کتابدار) برای گنجاندن در نرم افزار طراحی شد. در این بخش چند مفهوم رایج مورداستفاده در نرم افزار سیمرغ ارائه گردید و از کتابداران خواسته شد که مناسب ترین واژه یا عبارت گویای هر مفهوم را یا از بین سه گزینه ارائه شده توسط پژوهشگر انتخاب نمایند یا واژه و عبارت مورد نظر خود را در گزینه چهارم (دیگر موارد) یادداشت کنند.

روایی پرسشنامه با استفاده از نظر متخصصان نرم افزار و اساتید کتابداری و چند کتابدار، محاسبه و سنجیده شد و برای سنجش پایایی ابزار از روش آزمون-بازآزمون استفاده شد و میزان همبستگی بین نتایج دو آزمون گرفته شده، ۰/۶۶ محاسبه شد.

۴. یافته‌های پژوهش

در این قسمت، یافته‌ها و نتایج مربوط به فرضیه‌ها و سؤال‌های پژوهش به ترتیب ارائه می‌شود.

۴-۱. آزمون فرضیه اول

فرضیه اول: بین میزان فهم کتابداران از واژگان محیط رابط نرم افزار کتابخانه‌ای سیمرغ و میزان فهم مطلوب تفاوت معنادار وجود دارد.

نخست تمام واژه‌ها و عبارات‌های مندرج در صفحات مختلف نرم افزار سیمرغ (مشمول بر ۴۷ واژه یا عبارت) استخراج و در بخش دوم پرسشنامه به کتابداران عرضه شد تا میزان فهم و درک خود از هر واژه یا عبارت را در قالب چهار گزینه بیان نمایند. تحلیل آماری، تفاوت معناداری را در سطح ۰/۰۵ بین میانگین نمرات درک تمامی پاسخگویان (۵۸/۴٪) با میزان درک مطلوب (۸۰٪) نشان داد (p-value = ۰/۰۰۰).

نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش «نوکاریزی» (از دید کاربر نهایی) مطابقت دارد (نوکاریزی ۱۳۸۵). پژوهش «زابد احمد، مک‌نایت، و اپنهام» نیز درک متوسط کاربران را از محیط رابط «وب آو ساینس» نشان داد (Zabed Ahmed, McKnight and Oppenheim 2004). «زره‌ساز»، «فتاحی» و «داورپناه» در پژوهشی و «عصاری» در پژوهش دیگر رضایت کاربران نهایی از واژگان محیط رابط را در حد متوسط ارزیابی کردند و به دلیل وجود مشکلات دانشجویان در درک معنای بعضی واژگان، پیشنهاد کردند که از واژگانی ساده و قابل فهم استفاده شود (زره‌ساز، فتاحی، و داورپناه ۱۳۸۵؛ عصاری ۱۳۸۶).

«رامایه» نیز بر عدم استفاده از واژگان و زبان فنی و تخصصی برای تقویت سهولت درک استفاده از محیط رابط تأکید داشت (Ramayah 2006).

۲-۴. آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم: بین میزان فهم کتابداران زن و مرد از واژگان صفحات نرم افزار کتابخانه ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.

آزمون فرضیه دوم با استفاده از داده های به دست آمده از بخش دوم پرسشنامه امکان پذیر بود. به منظور تعیین تفاوت معنادار بین میانگین های به دست آمده از میزان درک پاسخگویان زن و مرد از واژگان سیمرغ، از آزمون t دو نمونه ای مستقل استفاده شد. اجرای آزمون t در سطح $0/05$ نشان داد که بین میزان درک پاسخگویان زن و مرد از واژگان محیط رابط نرم افزار سیمرغ تفاوت معناداری وجود ندارد ($p\text{-value} = 0/354$; $t = 0/929$). این نتیجه با نتیجه پژوهش «عصاری» (از نظر کاربر نهایی) مطابقت دارد (عصاری ۱۳۸۶).

۳-۴. آزمون فرضیه سوم

فرضیه سوم: بین میزان فهم کتابداران شاغل در بخش های مختلف کتابخانه (در بخش فنی، در بخش امانت، یا در هر دو) از واژگان محیط رابط نرم افزار کتابخانه ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۱. نتایج آزمون معناداری تفاوت در میانگین نمرات پاسخگویان شاغل در بخش های مختلف کتابخانه

p-value	F	درجه آزادی	مجموع مجذورات	منبع تغییرات
0/056	2/946	2	0/094	بین گروه ها
		141	2/255	درون گروه ها
		143	2/350	جمع کل

آزمون فرضیه سوم پژوهش نیز از طریق پاسخ های به دست آمده از بخش دوم پرسشنامه امکان پذیر بود. برای تعیین وجود تفاوت معنادار بین میزان قابلیت درک کتابداران شاغل در بخش های مختلف کتابخانه (در بخش فنی، در بخش امانت یا در هر دو بخش) از واژگان محیط رابط نرم افزار سیمرغ، داده های به دست آمده از پرسشنامه با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه با یکدیگر مقایسه شدند. یافته های پژوهش (جدول ۱) نشان داد که تفاوت معناداری در سطح $0/05$ بین نتایج حاصل از میانگین

نمرات کتابداران شاغل در بخش های مختلف کتابخانه وجود ندارد ($p\text{-value}=0/056$). اما با اجرای آزمون تعقیبی دانکن، تفاوت معنادار بین میزان درک کتابداران بخش فنی و کتابداران بخش امانت نشان داده شد (جدول ۲).

جدول ۲. نتایج آزمون تعقیبی دانکن ($\alpha=0/05$)

بخش	فراوانی	۱	۲
امانت	۳۷	۰/۵۶	
هر دو	۶۲	۰/۵۷	۰/۵۷
فنی	۴۷		۰/۶۲

۴-۴. آزمون فرضیه چهارم

فرضیه چهارم: بین میزان فهم کتابداران از واژگان صفحات نرم افزار کتابخانه ای سیمرغ که در حوزه کار فنی آنان است و واژگان بخش جستجو، تفاوت معنادار وجود دارد.

برای آزمون فرضیه چهارم پژوهش، نخست از نمرات پاسخگویان به میزان درک واژه ها و عبارات های صفحات مربوط به بخش فنی نرم افزار سیمرغ (۳۶ واژه یا عبارت) و همین طور از نمرات پاسخگویان به میزان درک واژه ها و عبارات های صفحات مربوط به بخش جستجوی نرم افزار (چند واژه) میانگین گرفته شد. سپس آزمون t دو نمونه جفتی بر روی میانگین های به دست آمده از دو دسته نمره، اجرا شد. نتایج نشان داد که هیچ گونه تفاوت معناداری در سطح $0/05$ بین میزان درک کتابداران کاربر نرم افزار سیمرغ از این دو دسته از واژه ها و عبارات ها وجود ندارد ($p\text{-value}=0/438$; $t=-0/777$).

نتایج پژوهش «نوکاری» با نتایج این پژوهش مطابقت ندارد. وی در پژوهش خود نشان داد که بین میزان درک دانشجویان از واژگان صفحه نخست و واژگان دیگر صفحه ها (به نفع واژگان دیگر صفحه ها) تفاوت معنادار وجود دارد (نوکاری ۱۳۸۵).

۴-۵. آزمون فرضیه پنجم

فرضیه پنجم: بین میزان فهم کتابداران با سطح تحصیلات مختلف از واژگان نرم افزار کتابخانه ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.

امکان پاسخ به فرضیه پنجم پژوهش براساس یافته‌های به دست آمده از بخش دوم پرسشنامه وجود داشت. برای پاسخ به این فرضیه، جمع نمرات پاسخگویان براساس سطح تحصیلات آن‌ها با یکدیگر و با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه مقایسه شد. داده‌های حاصل از اجرای آزمون (جدول ۳) نشان داد که هیچ گونه تفاوت معنادار در سطح ۰/۰۵ بین نتایج حاصل از میانگین نمرات کتابداران مقاطع مختلف تحصیلی به طور کلی وجود ندارد ($p\text{-value}=0/143$). اما با اجرای آزمون تعقیبی دانکن در سطح ۰/۰۵، تفاوت معنادار بین میانگین نمرات کتابداران سطح کاردانی با سطح کارشناسی و کارشناسی ارشد نشان داده شد (جدول ۴).

جدول ۳. نتایج آزمون معناداری تفاوت در میانگین نمرات پاسخگویان با سطح تحصیلات متفاوت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	F	p-value
بین گروه‌ها	۰/۰۸۹	۳	۱/۸۳۶	۰/۱۴۳
درون گروه‌ها	۲/۲۶۱	۱۴۰		
جمع کل	۲/۳۵۰	۱۴۳		

جدول ۴. نتایج آزمون تعقیبی دانکن

سطح تحصیلات	فراوانی	۱	۲	$= 0/05\alpha$
کاردانی	۹	۰/۴۹		
دیپلم	۱۳	۰/۵۷	۰/۵۷	
کارشناسی	۱۰۳		۰/۵۹	
کارشناسی ارشد	۱۹		۰/۶۰	

نتایج این فرضیه با نتایج پژوهش «نوکاریزی» (از دید کاربر نهایی) مطابقت دارد (نوکاریزی ۱۳۸۵). اما «زرساز، فتاحی، و داورپناه» در پژوهش خود نشان دادند که بین میزان رضایت دانشجویان مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد (به نفع دانشجویان کارشناسی) تفاوت معنادار وجود دارد. ولی آنان در پژوهش خود رابطه بین سطح تحصیلات و درک واژگان را بررسی نکردند (زرساز، فتاحی، و داورپناه ۱۳۸۵).

۴-۶. آزمون فرضیه ششم

فرضیه ششم: بین میزان فهم کتابداران دانش آموخته در رشته کتابداری و کتابداران دانش آموخته در دیگر رشته‌ها از واژگان محیط رابط نرم افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، تفاوت معنادار وجود دارد.

فرضیه ششم پژوهش نیز براساس داده‌های به دست آمده از بخش دوم پرسشنامه قابل آزمون است. برای پاسخ به این فرضیه و تعیین تفاوت معنادار بین میانگین‌های به دست آمده از میزان درک پاسخگویان از واژگان نرم افزار سیمرغ بر حسب حوزه تحصیلی آنان (علوم کتابداری و دیگر رشته‌ها) از آزمون t دو نمونه‌ای مستقل استفاده شد. یافته‌های به دست آمده از اجرای این آزمون، تفاوت معنادار بین پاسخگویان دو حوزه تحصیلی از نظر درک واژگان محیط رابط نرم افزار سیمرغ در سطح ۰/۰۵ را نشان نداد ($p=0/832$ ؛ value $t=-0/213$). نتایج پژوهش «زره‌ساز، فتاحی و داورپناه» با نتیجه این فرضیه تطابق دارد (زره‌ساز، فتاحی، و داورپناه ۱۳۸۵)، اما نتایج پژوهش «نوکاری» با نتایج این پژوهش متفاوت است (نوکاری ۱۳۸۵).

۴-۷. پاسخ پرسش اول

پرسش اول: تجربه کتابداران تا چه میزان بر میزان فهم کتابداران از واژگان نرم افزار کتابخانه‌ای سیمرغ، مؤثر است؟

جدول ۵. نتایج آزمون معناداری تفاوت در میانگین نمرات پاسخگویان دارای تجربه و سوابق کاری متفاوت

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	F	p-value
بین گروه‌ها	۰/۰۴۷	۳	۰/۹۵۳	۰/۴۱۷
درون گروه‌ها	۲/۲۷۱	۱۳۹		
جمع کل	۲/۳۱۸	۱۴۲		

برای پاسخ به سؤال نخست پژوهش، ابتدا جمع نمرات پاسخگویان براساس تعداد سال اشتغال و کار آن‌ها با نرم افزار سیمرغ مقایسه شد. سپس بین سال‌های تجربه کاری، از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ آمده است که نشان

می‌دهد هیچ‌گونه تفاوت معناداری در سطح ۰/۰۵ بین نتایج حاصل از میانگین نمرات کتابداران با سوابق و تجربه کاری متفاوت وجود ندارد ($p\text{-value}=0/417$)؛ یعنی با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت که تجربه کتابداران کاربر نرم‌افزار سیمرغ، تأثیری در درک واژگان محیط رابط نرم‌افزار ندارد.

نتایج پژوهش «نوکاریزی» با نتایج این پرسش مطابقت دارد (نوکاریزی ۱۳۸۵).

۸-۴. پاسخ پرسش دوم

پرسش دوم: دوره‌های آموزش نرم‌افزار و دفترچه‌های راهنمای استفاده تا چه میزان بر قابلیت فهم واژگان مورد استفاده در نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ مؤثر است؟

به‌منظور پاسخ دادن به این پرسش، از داده‌های حاصل از سؤال ۸ و ۱۰ بخش اول پرسشنامه استفاده شد. ابتدا پنج سطح تأثیر به سه سطح زیاد، متوسط، و کم تبدیل شد و سپس آزمون مجذور کای نیکویی برازش گرفته شد. نتیجه آزمون در سطح ۰/۰۵ برای هر دو مورد نشان داد که از نظر کتابدارانی که آموزش دیده‌اند و از راهنمای نرم‌افزار استفاده کرده‌اند، بین فراوانی سطوح مختلف تأثیر، تفاوت معنادار وجود دارد ($p\text{-value}=0/000$).

آن‌ها تأثیر برگزاری دوره‌های آموزشی و شرکت در آن و استفاده از راهنمای نرم‌افزار را بر میزان درک واژگان محیط رابط در سطح «زیاد» برآورد کرده‌اند.

«عصاری»، «زومر» و «زنگ»، و «رامایاه» بر لزوم وجود راهنما با وضوح بیش‌تر و قابل استفاده برای عموم تأکید کردند، چون راهنمای نرم‌افزار به‌طور مثبت با سهولت درک استفاده از سامانه کتابخانه مرتبط است (عصاری ۱۳۸۶؛ Ramayah 1994; Zumer and Zeng 2006).

۹-۴. پاسخ پرسش سوم

پرسش سوم: دشوارترین واژه‌ها از نظر فهم آن‌ها، مربوط به کدام بخش از نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ می‌باشد؟

برای پاسخ به این سؤال، ابتدا میزان درک تک‌تک واژه‌ها و عبارت‌های مورد بررسی در این نرم‌افزار محاسبه شد. سپس شاخص‌های توصیفی و میزان درک تمامی پاسخگویان از تک‌تک واژه‌ها و عبارت‌های مورد بررسی به ترتیب میزان درک پاسخگویان از کم به زیاد مرتب شد (جدول ۶).

جدول ۶. توزیع فراوانی و آزمون t یک نمونه‌ای پاسخ‌های داده‌شده به درک مفاهیم واژه‌ها و عبارت‌های نرم افزار سیمرغ بر حسب رتبه‌بندی میزان درک

درصد پاسخ‌های درست	p-value	فهرست واژه‌ها و عبارت‌ها	درصد پاسخ‌های درست	p-value	فهرست واژه‌ها و عبارت‌ها
۵۸/۱	۰/۰۰۰	بررسی درستی رکوردها	۱۴/۵	۰/۰۰۰	تکرار جستجو
۶۰	۰/۰۰۰	سابقه	۱۹/۳	۰/۰۰۰	اتصال
۶۰/۹	۰/۰۰۰	نوع	۲۲/۴	۰/۰۰۰	درخواست سند
۶۲	۰/۰۰۰	شناسه‌های فهرستبرگه	۲۶/۳	۰/۰۰۰	فرم کامل
۶۵/۷	۰/۰۰۱	خروج	۲۷/۳	۰/۰۰۰	مرتب‌سازی عمومی
۶۷/۲	۰/۰۰۲	فایل‌های تدوین	۳۵/۶	۰/۰۰۰	یا
۶۷/۳	۰/۰۰۷	توصیف گزارش	۳۹/۱	۰/۰۰۰	گزارش‌ها
۶۹/۴	۰/۰۱۲	تدوین گروهی	۴۰/۸	۰/۰۰۰	جستجوی واژه تحت مکان‌نما
۷۰/۴	۰/۰۱۶	جستجوی جدید	۴۱	۰/۰۰۰	اصلاح سطح دستیابی
۷۱/۳	۰/۰۲۷	و	۴۳/۱	۰/۰۰۰	رکوردهای فایل تدوین
۷۱/۵	۰/۰۳۵	برچسب	۴۴/۵	۰/۰۰۰	ایجاد فایل صادره
۷۱/۵	۰/۰۴۱	رکوردهای فایل اصلاح	۴۶/۳	۰/۰۰۰	فرم کاربرگ
۷۱/۹	۰/۰۳۷	واژه‌نامه	۴۷	۰/۰۰۰	رفع ابهام
۷۳/۶	۰/۱۱۲	نمایش	۴۸/۵	۰/۰۰۰	بجز
۷۵/۲	۰/۲۲۶	جستجو و جایگزینی	۴۸/۵	۰/۰۰۰	مدخل جستجو
۷۶/۵	۰/۳۴۸	اصلاح	۵۰/۳	۰/۰۰۰	مرتب‌سازی با روش‌های از پیش تعیین شده
۷۷/۴	۰/۴۸۳	فایل‌های اصلاح	۵۰/۸	۰/۰۰۰	بستن فایل
۷۸	۰/۵۸۰	اصلاح نام‌نمایی	۵۱/۶	۰/۰۰۰	پنجره سرورها
۷۸	۰/۵۸۷	فراخوانی	۵۵/۳	۰/۰۰۰	فرم
۷۸/۹	۰/۷۶۷	اصلاح مستقیم	۵۵/۸	۰/۰۰۰	سابقه جست‌وجو
۷۹/۷	۰/۹۳۴	میزبان	۵۶/۵	۰/۰۰۰	آزادسازی
۸۲/۷	۰/۴۲۹	بهنگام‌سازی	۵۷/۴	۰/۰۰۰	ایجاد
۸۶/۴	۰/۰۲۹	مراکز اطلاع‌رسانی	۵۷/۶	۰/۰۰۰	تمام انواع پایگاه
۹۳/۵	۰/۰۰۰	نمایش خلاصه			

کم‌ترین میزان درک مربوط به «تکرار جستجو» با ۱۴/۵٪ (n=۱۸) و بیش‌ترین میزان درک مربوط به عبارت «نمایش خلاصه» با ۹۳/۵٪ (n=۱۳۰) بود. اگر نقطه ۸۰٪ را مبنای محاسبه میزان درک مطلوب واژه‌ها و عبارات‌ها از سوی کاربران قرار دهیم، مشاهده می‌شود که از مجموع ۴۷ واژه و عبارت مورد بررسی، تعداد ۴۴ واژه یا عبارت (۹۳/۶٪) در پایین نقطه ۸۰٪ قرار دارند و تنها ۳ واژه و عبارت (۶/۴٪) از واژگان محیط رابط نرم‌افزار سیمرغ در بالای نقطه ۸۰٪ قرار گرفته‌اند؛ یعنی کاربران در فهم ۹۳/۶٪ واژه‌های محیط رابط نرم‌افزار سیمرغ دچار مشکل بودند و تنها از حدود ۶/۴٪ واژه‌ها فهم نسبتاً مطلوبی داشتند.

«نوکاریزی» در پژوهش خود از نظر کاربران نهایی نشان داد که کم‌ترین میزان درک کاربران از واژگان صفحات جست‌وجو مربوط به عبارت «اعلامیه‌های رزرو» و بیش‌ترین میزان درک مربوط به واژه «اصلاح» بود (نوکاریزی ۱۳۸۵).

۴-۱۰. مناسب‌ترین واژه‌ها

به منظور تهیه فهرستی از واژه‌های مناسب از نظر پاسخگویان برای برخی مفاهیم به کاررفته در محیط رابط نرم‌افزار کتابخانه‌ای سیمرغ به‌عنوان یکی از اهداف پژوهش، در پایان پرسشنامه بخش سومی گنجانده شده بود. یافته‌های حاصل از این بخش نشان داد که واژه‌ها و عبارت‌های جدول ۷، برای مفاهیم مطرح‌شده به‌عنوان مناسب‌ترین واژه‌ها و عبارت‌ها توسط کتابداران پیشنهاد شد. لازم به ذکر است که دیگر واژه‌ها و عبارت‌های پیشنهادی، مورد استفاده جاری در نرم‌افزار سیمرغ بود.

جدول ۷. واژه‌ها و عبارت‌های پیشنهادی برای نرم‌افزار سیمرغ

واژه و عبارت کنونی در سیمرغ	واژه و عبارت پیشنهادی
جستجوی جدید	جستجوی مجدد
تمام انواع پایگاه	انواع منابع اطلاعاتی
مراکز اطلاع‌رسانی	همه مراکز اطلاع‌رسانی
فهرست برگه	فهرست برگه کامل
فرم کامل	نمایش کامل

۵. نتیجه گیری

به طور کلی واژگان محیط رابط نرم افزار سیمرغ برای کتابداران چندان قابل درک نیست. با آن که به نظر می رسد کتابداران باید درک نسبتاً کاملی از واژگان محیط رابط نرم افزار مورد استفاده داشته باشند، اما نتایج خلاف این امر را نشان داد. شاید یکی از عوامل دشواری زبان محیط رابط نرم افزار، نبود معادل های مناسب برای واژگان زبان خارجی در زبان فارسی باشد. به نظر می رسد دلیل دیگر این امر، تعامل اندک میان کتابداران کاربر نرم افزار با طراحان نرم افزار باشد. شایسته است که طراحان نرم افزار، ارتباط خود را با کتابداران بیش تر کنند تا از نظرات آن ها در موارد مختلف، چه در مورد واژگان و چه در مورد عملکرد سامانه و نرم افزار، بهتر و بیش تر آگاه شوند. همچنین مسئولان شرکت نرم افزار و سخت افزار نوسا می توانند به طور دوره ای از طریق نظرخواهی از کاربران خود و انجام پیمایش هایی بین آن ها، به این امر مبادرت ورزند و میزان خوانایی و قابلیت درک واژگان محیط رابط را تا حد امکان افزایش دهند.

در رابطه با جنسیت، نتایج پژوهش هیچ گونه تفاوت معناداری بین میزان درک کتابداران زن و مرد از واژگان محیط رابط نرم افزار سیمرغ نشان نداد. از طرفی دیگر، وضعیت مطلوب این است که کتابدار کاربر یک نرم افزار (چه در بخش خدمات فنی، چه در بخش امانت و اطلاع رسانی) با تمامی واژگان موجود در محیط رابط آن و تمامی قابلیت های نرم افزار آشنا باشد. حتی اگر تخصصی گرایی در استفاده از نرم افزار در کتابخانه ای اعمال شود، تمام کتابداران باید با واژگان و امکانات صفحات مربوط به بخش های تخصصی آشنایی داشته باشند و این توانایی را داشته باشند که در زمان لزوم بتوانند با آن بخش از نرم افزار نیز کار کنند.

کتابداران به دلیل نقش و وظیفه دوگانه ای که دارند (یعنی از یک سو، وظیفه تخصصی آن ها در کار با نرم افزار و از سوی دیگر، به عنوان راهنمای کاربران نهایی و ارائه دهنده آموزش به آن ها) باید از تمامی واژگان درک درستی داشته باشند. نتایج این پژوهش نیز نشان داد بین میزان درک کتابداران از واژگان صفحات فنی و صفحات جستجو، تفاوت معناداری وجود ندارد.

هرچند انتظار می رود که بین مقاطع تحصیلی متفاوت و میزان درک واژگان محیط رابط نیز رابطه وجود داشته باشد، اما نتایج این پژوهش چنین چیزی را نشان نداد. همچنین

به نظر می‌رسید میزان درک واژگان محیط رابط نرم‌افزار سیمرغ از سوی کتابداران دانش‌آموخته در رشته علوم کتابداری نسبت به کتابداران دانش‌آموخته در دیگر رشته‌ها، متفاوت باشد و کتابداران به خاطر آشنایی بیش‌تر با واژگان تخصصی رشته کتابداری، میزان درک بیش‌تری از واژگان داشته باشند؛ اما براساس نتایج، هیچ تفاوتی در میزان درک این دو گروه مشاهده نشد. به نظر می‌رسد به انجام پژوهش‌های بیش‌تر در این دو زمینه نیاز است تا نتایج موثق‌تر و معتبرتری به‌دست آید.

وقتی فردی چندین بار و به‌طور متوالی از واژگان یا عباراتی در یک نرم‌افزار استفاده نماید و کارکرد عملی آن را در نرم‌افزار مشاهده کند، به‌طور منطقی انتظار می‌رود که معانی آن‌ها را درک کند؛ بنابراین استنباط می‌شد که میزان تجربه و سوابق کار با نرم‌افزار بر میزان درک کتابداران از واژگان محیط رابط آن نرم‌افزار اثر داشته باشد. اما نتیجه به‌دست آمده خلاف این را نشان داد. از این‌رو پیشنهاد می‌شود برای بررسی بیش‌تر و تأیید تأثیر تجربه کار با یک نرم‌افزار بر میزان درک واژگان آن، پژوهش‌های مشابه بیش‌تری در آینده انجام شود تا مشخص گردد آیا این عامل واقعاً اثری در میزان درک بیش‌تر واژگان محیط رابط دارد یا نه.

برگزاری دوره‌های آموزش استفاده از نرم‌افزار و استفاده از راهنمای نرم‌افزار بر میزان درک کتابداران تأثیر دارد. راهنمایی و کمک به کاربر یکی از اصول عمده در طراحی نرم‌افزار است که باید توسط طراحان مورد توجه قرار گیرد. این راهنمایی می‌تواند از طریق برگزاری دوره‌های آموزشی استفاده از نرم‌افزار، یا تعبیه یک راهنمای جامع و قابل درک - چه برای کتابداران و چه برای کاربران نهایی - باشد.

با این‌که نرم‌افزار سیمرغ یکی از پرکاربردترین نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای کشور در سطح دانشگاه‌ها است، اما از نظر قابلیت درک واژگان از سوی کتابداران و از سوی کاربران، در سطح پایین‌تر از سطح مطلوب قرار دارد. بنابراین برای افزایش میزان درک از سوی کاربران (چه کتابداران و چه کاربران)، توجه بیش‌تر به واژگان محیط رابط از سوی طراحان و استفاده بیش‌تر آنان از نظرات کاربران و شناخت بیش‌تر جامعه کاربران (چه افراد مبتدی و چه خبره در هر دو جامعه کتابداران و کاربران نهایی) ضروری به نظر می‌رسد. البته توجه به درک عمیق واژگان و برگزاری دوره‌های آموزشی منظم از سوی کتابخانه‌های کاربر این نرم‌افزار، نباید نادیده گرفته شود. به نظر می‌رسد که مشکلات، تا

حدودی به خود کتابداران برمی گردد؛ چون وقتی نرم افزاری را برای کاربران خود انتخاب کردند، هرچند درک واژگان آن مشکل باشد، اما خود آن‌ها باید در راستای درک کامل آن همت کنند تا بتوانند در آینده و در صورت بروز مشکل برای کاربران، به آن‌ها در درک واژگان و رفع مشکلات کمک کنند.

نرم افزار کتابخانه باید از قابلیت و کارایی لازم برای استفاده کتابداران و کاربران نهایی برخوردار باشد. کتابداران با آشنایی بیش تر و عمیق تر نسبت به قابلیت‌ها و امکانات، ویژگی‌های نرم افزارهای کتابخانه‌ای قادر خواهند بود بهره‌گیری بیش تر و مؤثرتری از نرم افزارها در جهت کارکردهای کتابخانه‌ای به عمل آورند و به طراحان نرم افزارها در ارائه محصولات کارآمدتر و کامل تر کمک کنند.

در انتها پیشنهاد می شود:

۱. همین پژوهش در سال‌های آتی، بر روی این نرم افزار انجام شود و نتایج آن با نتایج پژوهش حاضر مقایسه شود تا نتایج حاصل از تأثیر مقطع تحصیلی، حوزه تحصیلی و تجربه نیز مشخص تر گردد. انجام مجدد پژوهش در سال‌های آینده، کمک می کند در یابیم با گذشت سال‌ها، آیا تغییر مطلوبی در وضعیت محیط رابط نرم افزار ایجاد شده است یا نه، چه عوامل مؤثر دیگری وجود دارند، و چه راه حل‌های دیگری لازم است تا به وضعیت مطلوب دست یابیم.
۲. پژوهش دیگری برای ترسیم الگوی مفهومی کتابداران به عنوان کاربران نرم افزارهای رایانه‌ای انجام شود.
۳. پژوهشی با همکاری گروهی از کتابداران، روانشناسان، متخصصان علوم رایانه، جامعه‌شناسان و زبان‌شناسان در این زمینه انجام شود تا به طور عمیق و با دیدی همه‌جانبه‌نگر به مسئله درک کاربران و عناصر مؤثر بر آن در محیط رابط نرم افزارهای کتابخانه‌ای پرداخته شود. بی‌شک پژوهش‌های بین رشته‌ای و کاربرد دیدگاه تخصصی در این حوزه بسیار ارزشمند است.

۶. فهرست منابع

- زرساز، محمد، رحمت‌الله فتاحی، و محمدرضا داورپناه. ۱۳۸۵. بررسی و تحلیل عناصر و ویژگی‌های مطرح در رابط کاربر نرم‌افزار سیم‌رغ و تعیین میزان رضایت دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد از تعامل با این نرم‌افزار. *کتابداری و اطلاع‌رسانی* ۹ (۴): ۱۲۷-۱۵۰.
- عصاری، رضا. ۱۳۸۶. بررسی میزان رضایت دانشجویان دانشگاه شیراز از محیط‌رابط نرم‌افزار پارس آذرخش (افق) و تحلیل برخی عناصر مطرح در آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه شیراز.
- فتاحی، رحمت‌الله، و مهری پریرخ. ۱۳۷۹. بررسی و ارزیابی کیفیت نمایش اطلاعات در فهرست‌های رایانه‌ای داخلی و ارائه رهنمودهایی برای بهبود آن. در *فهرست‌های رایانه‌ای: کاربرد و توسعه (مجموعه مقالات همایش کاربرد و توسعه فهرست‌های رایانه‌ای در کتابخانه‌های ایران، به کوشش رحمت‌الله فتاحی، ۳۲۳-۳۵۲*. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد؛ تهران: مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی وزارت جهادسازندگی.
- نوکاریزی، محسن. ۱۳۸۵. تحلیل واژگان محیط‌رابط در نرم‌افزارهای جامع کتابخانه‌ای فارسی و قابلیت فهم کاربران از آن‌ها به منظور ارائه یک الگوی مفهومی مناسب. پایان‌نامه دکتری کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه فردوسی مشهد.
- Kloda, L. A. 2008. Undergraduate Students do not Understand Some Library Jargon Typically Used in Library Instruction. *Evidence Based Library and Information Practice*. <http://eprints.rclis.org/archive/00006529> (accessed April 12, 2009)
- Large, A., and J. Beheshti. 1997. OPACs: A Research Review. *Library & Information Science Research* 19 (2): 111-1333.
- Ramayah, T. 2006. Interface Characteristics, Percieved Ease of Use and Intention to Use an Online Library in Malaysia. *Information Development* 22 (2): 123-133.
- Hildreth, C. R. 1995. The GUI OPAC: Approach with Caution. *The Public-Access Computer Systems Review* 6(5). <http://epress.lib.uh.edu/pr/v6/n5/hild6n5.html> (accessed Dec. 29, 2009)
- Zabed Ahmed, S. M., C. McKnight, and C. Oppenheim. 2004. A Study of Users Performance and Satisfaction with the Web of Science IR interface. *Journal of Information Science* 30(5): 459-468.
- Zumer, M., and L. Zeng. 1994. Comparison and Evaluation of OPAC End-User Interfaces. *Cataloging & Classification Quarterly* 19(2): 67-98.

Examination and Analysis of the Extent of Factors Influencing Librarians' Perception of the Terms used in Graphic User Interface of Simorgh Library Software

Fereshteh Tabarsa

Graduate Student, LIS Department, Birjand University

Mohsen Nowkarizi*

PhD in Library and Information Science, Assist. Prof., LIS Department, Birjand University

Information
Sciences
& Technology

Iranian Research Institute
for Science and Technology
(IRANDOC)

ISSN 1735-5206

eISSN 2008-5583

Indexed in LISA & SCOPUS

Vol. 25 | No. 2 | pp: 227-246

Winter 2010

Abstract: The present investigation surveys the degree of understanding of the graphic user interface by the librarians who are using the Simorgh Library management software. 169 Questionnaires were sent out to librarians in 44 academic libraries. 144 librarians responded. Findings indicated that the general understanding regarding terms used within Simorgh GUI environment was 58.5% which was significantly different from the desired level (80%). No significant difference was observed between male and female librarians. However there was a difference on the level of understanding with respect to the department where the librarians worked. No marked difference was observed between perceptions of the terms used in the technical section of the software with the terms used in the search section. The same held true with respect to librarians' educational and professional background. Conducting software training course along with using software manual were found to significantly improve librarians understanding of the terms used within the GUI environment.

Keywords: Graphic User Interface; GUI Nomenclature; Simorgh Library Software; Librarians

* Corresponding Author nowkarzi@yahoo.com